

olie, reuzel en ganzevet werden het best van alle, tot op 5 à 2.5 pCt. na, geresorbeerd.

FOKKER.

BOEK AANKONDIGING.

De Begrafnisfondsen in Nederland. Rapport, uitgebracht door de Heeren Mr. W. L. P. A. MOLENGRAAFF, Hoogleeraar te Utrecht, Dr. G. J. LEGEBEKE, Hoogleeraar te Delft, en J. L. HUYSINGA, Civiel-Ingenieur te Utrecht. Uitgegeven door de Maatschappij Tot Nut van 't Algemeen.

Dit Rapport vormt, met de bijlagen, een octavo boekdeel van 217 bladzijden druks. Het is, evenals al de werken van het „Nut”, voor een zeer geringen prijs verkrijgbaar. Daardoor zal zeker bevorderd worden, dat het boek in veler handen komt, ofschoon het, wegens de groote belangrijkheid van den inhoud, in elk geval zijn weg wel zou gevonden hebben.

Rapporten over staatkundige of maatschappelijke vraagstukken neemt men gewoonlijk niet als lectuur voor zijn ontspanning of zijn genoegen ter hand. Voor hetgeen men er uit hoopt te leeren heeft men wat inspanning over. Het Rapport over de Begrafnisfondsen echter heeft in dit opzicht iets eigenaardigs. Ofschoon het, als grondig wetenschappelijk werk, zeker geen lichte lectuur is, zijn de schrijvers er in geslaagd, door een gelukkige rangschikking der te behandelen onderwerpen en een helderen schrijftrant, den lezer, ook den met dit bijzonder onderwerp niet vertrouwden, te bevredigen, te doen doorlezen en herlezen, te — *boeien*, zou ik haast zeggen.

Hoe ruim de Commissie haar taak heeft opgevat, moge blijken uit den onder de bijlagen voorkomenden catalogus, waarin de namen van 433 fondsen, naar de alphabetische volgorde van de namen der gemeenten, zijn afgedrukt. Zooveel mogelijk worden daarbij wetenswaardige bijzonderheden vermeld: tijd van oprichting, inrichting van het bestuur of het toezicht, strekking der vereeniging alleen tot begrafenisfonds of ook tot andere doeleinden, enz.

Wat het laatste punt betreft komt, zooals te verwachten was, de vereeniging van begrafenis- met ziekenfonds het meest voor. De Commissie heeft de ziekenfondsen buiten den kring van haar bemoeiingen gesloten, maar van zelf voor een opzettelijk onderzoek daaromtrent een groote hoeveelheid materiaal verkregen. Toch bleef er dan nog verscheidenheid genoeg over, wat den aard der te onderzoeken fondsen betreft. De Commissie zegt daaromtrent (blz. 2): „daarbij werd „geen onderscheid gemaakt tusschen een uitkeering in geld of het

„bekostigen der begrafenis zelve. Binnen den kring van het onderzoek vielen zodoende niet alleen de eigenlijke begrafenisfondsen, maar ook de meeste maatschappijen van levensverzekering. Een groot deel toch van deze laatste is in werkelijkheid niet onderscheiden van een begrafenisfonds, terwijl de overige maatschappijen, met enkele uitzonderingen, het verzekeren van kleine kapitalen tegen weekpremie als nevenbedrijf uitoefenen. Een groot aantal vereenigingen, die veelal opgericht zijn tot andere doeleinden, maar bij het overlijden der leden een uitkeering in geld geven of de kosten der begrafenis bestrijden, moest niet in het onderzoek begrepen worden. Hiertoe behooren voornamelijk ziekenfondsen, vele werklieden- en vakvereenigingen, verder enkele fondsen afkomstig van vroegere gilden, en ten slotte vereenigingen tot verschillende „doeleinden gevormd”.

De 433 fondsen of vereenigingen, welke de Commissie meer of minder volledig kon onderzoeken, worden onderscheiden als:

1. Begrafenisfondsen	192
2. Begrafenis- en ziekenfondsen	170
3. Begrafenisfondsen (werklieden- of vakvereenigingen)	12
4. Begrafenis- en ziekenfondsen (werklieden- of vakvereenigingen)	37
5. Onbekend.	22
	433

In zeven hoofdstukken worden de uitkomsten van het onderzoek medegedeeld. Een algemeen overzicht en een statistiek der fondsen gaat vooraf; waarop in het tweede hoofdstuk de financiële toestand der fondsen nauwkeurig wordt nagegaan. De „rechtstoestand” daarvan, de „organisatie en voorwaarden van uitkeering”, en de „wijze waarop zij werken” vormen den inhoud van het derde tot vijfde hoofdstuk.

Uit den aard der zaak zal ik mij in dit *Tijdschrift* beperken tot een algemeene kenschets van den inhoud van het Rapport, en slechts een paar punten, voor geneeskundigen van meer bijzonder belang, iets ruimer beschouwen. Daarom vergenoeg ik mij met het vermelden van den inhoud van het zesde en zevende hoofdstuk, waarvan de verschillende punten niet zonder groote uitvoerigheid kunnen gerefereerd worden.

Zesde hoofdstuk:

1. De willekeur der directiën.
2. Het exploiteeren der leden.
3. Niet behoorlijke uitkeering.
4. Inschrijving van leden door derden uit winstbejag.
5. Aanneming zonder geneeskundig onderzoek.
6. Te hooge premien.
7. Gebrekkige wetenschappelijke grondslag der fondsen.

8. Invloed op de kindersterfte.

In het laatste hoofdstuk (VII) getiteld: *Voorstellen tot verbetering*, worden de volgende onderwerpen behandeld:

1. Is wettelijke regeling in het *algemeen* noodig?
2. De wettelijke regeling der „Friendly Societies” in Engeland.
3. De wettelijke regeling in Frankrijk.
4. De wettelijke regeling in Nederland: wenschen en voorstellen.

Onder de bijlagen trekken VI en VII meer bijzonder onze aandacht. Zij zijn getiteld: „Waargenomen kindersterfte bij maatschappijen zonder vrije uitkeering” en „Berekeningen omtrent de kindersterfte bij fondsen met vrije uitkeering”.

Een der punten, welke bij een beschouwing van het Rapport in een Geneeskundig *Tijdschrift* een ietwat uitvoeriger vermelding verdienen, schijnt mij hetgeen wij onder de „grieven tegen den bestaanden toestand” vinden, als „aanneming zonder geneeskundig onderzoek”.

Het groote belang van een betrouwbaar geneeskundig onderzoek der verzekerden, voor maatschappijen van levensverzekering, is bekend. Daarom bevreemdt het bij het eerste hooren, dat voor het worden van deelnemer bij de meeste begrafenisfondsen, waarin kinderen, volwassenen, gansche gezinnen worden ingeschreven, en wier grondslag toch van dien der maatschappijen van levensverzekering in wezen niet verschilt, geen gezondheidsverklaring wordt gevorderd.

Op blz. 103, e. v. betoogen de Schrijvers, dat deze grief theoretisch zeker juist, voor de practijk van weinig beteekenis is. Vooreerst vervalt door het niet vorderen van geneeskundig onderzoek het groote bezwaar der aanzienlijke onkosten. Bij de meeste maatschappijen is het aantal verzekerden, dat (behalve de kosten der inkasseering) slechts 2.5 cents per week betaalt, overwegend groot. Dit maakt f1.30 in het jaar. Een geneeskundig onderzoek, dat iets beteekent, zou allicht f1.50 kosten. Er zijn echter maatschappijen, die feitelijk 40 à 50 cents voor een geneeskundige verklaring vergoeden. Twijfel is geoorloofd of het daarvoor noodige onderzoek altijd aan alle eischen voldoen kan, als men daarbij nog de vele bezwaren (gedwongen vervoeging der belanghebbenden aan de woning van den geneesheer, verzekering van een geheel gezin met man, vrouw en kinderen, enz.) in aanmerking neemt. Er werd getuigd, dat keuringen plaats hadden, zonder dat de geneesheer zijn rijtuig, dat even voor de deur der belanghebbenden stil hield, verliet.

Verder zijn er fondsen, waarvan het bestuur gedurende de eerste zes maanden na de afsluiting het contract mag verbreken, onder teruggave der premiën; andere, die geen uitkeering geven, als het lid overlijdt binnen 3 of 12 maanden na de inschrijving. Sommige, die een schaal van uitkeering hebben, stijgende naar gelang van den duur van het lidmaatschap. Door deze en dergelijke bepalingen wordt de schadelijke invloed van het aannemen van zieke personen

voor het grootste gedeelte geneutraliseerd. Daarenboven kan de directie (de bode) de inschrijving steeds weigeren; en een eerlijke bode, die geen personen inschrijft zonder ze gezien te hebben, heeft, onder deze omstandigheden, misschien meer beteekenis dan een gebrekking geneeskundig onderzoek.

De uitvoerige beschouwing dezer „grief”, en van de overige reeds genoemde, van welke ik er nog één ter sprake zal brengen, belet den Schrijvers van het Rapport, ofschoon zij vele misbruiken aan de begrafenisfondsen verbonden in het licht stellen, toch niet: op blz. 132 en 133 te getuigen „na nauwkeurig onderzoek leert men nog iets „anders zien, dan wat op de oppervlakte ligt of gehaald is, en blijkt „het ook niet zoo gemakkelijk, een meening uit te spreken.” En verder: „Stellig mag het, naar het oordeel der Commissie, worden „uitgesproken, dat in het algemeen de begrafenisfondsen in hooge „mate nuttig werken.”

De zoeven bedoelde, thans nog te bespreken grief is in dit *Tijdschrift*, en in vergaderingen van de Geneeskundige Inspecteurs en Raden, niet zelden als een zeer zwaarwichtige in het licht gesteld. Het is: de *invloed der begrafenisfondsen op de kindersterfte*.

In het jaarverslag van het Geneeskundig Staatstoezicht over 1881 wordt een groep van gemeenten opgesomd, in welke een zeer groote sterfte van kinderen beneden het jaar samentreft met „welig tieren „der begrafenisbussen.” Daartegenover staat een andere groep met veel geringere kindersterfte, terwijl in die gemeenten van begrafenisfondsen weinig gebruik wordt gemaakt.

In het *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde* van het jaar 1880, blz. 357, komt een rapport voor van de H. H. VAN HENGEL, DONKERSLOOT en SNIJDERS. De conclusie daarvan is: „het stelsel van „zoogenaamde vrije uitkeering door begrafenisfondsen, of door maatschappijen van geldelijke uitkeering bij overlijden werkt onzedelijk „op de ouders, en in zeer vele gemeenten van ons land allernoodlottigst op de kindersterfte, voornamelijk op die van benedenjarigen.” Dezelfde meening werd ook in den jaargang 1882 van dit *Tijdschrift* (blz. 129) door gezegde commissie verdedigd.

De Schrijvers van het Nutsrapport geven een uitvoerig overzicht van alles, wat in verband met dit vraagstuk vermelding verdient: de mededeelingen van bijzondere personen; de besprekingen in onze Tweede Kamer in het jaar 1881; de rapporten en voorstellen voor maatregelen in het Engelsche Lager- en Hoogerhuis in de drie laatste jaren. Het is ondoenlijk van dat alles zelfs maar de hoofdzaken te refereeren. De slotsom van het ruime en grondige onderzoek der Commissie is: dat zeer zeker misdadige handelingen tegenover kinderen, kort na de geboorte, met het oog op het verkrijgen der „uitkeering”, wel nu en dan zullen geschieden, maar dat „vermomde kindermoord op „grootte schaal” die uit de statistiek ontwijfelbaar zou moeten blijken, hoogstwaarschijnlijk niet voorkomt.

In bijlage V. van haar rapport heeft de Commissie opgegeven de sterfte (beneden het jaar) per 100 *ingeschreven* kinderen, bij sommige groote maatschappijen van levensverzekering:

Nederl. Verzekeringsbank te Amst	20.92 pCt.
Hollandia te Delft	19.49 „
Dordrecht te Dordrecht	18.77 „
„Eerste” te 's-Hage.	9.58 „
Utrecht te Utrecht	9.64 „
Zuid-Holland te Vianen	17.29 „

Zulke uiteenlopende cijfers manen tot voorzichtigheid. Maar de geneeskundigen die, op grond van hun onderzoek, tot de meening kwamen, dat kindermoord *in ruime mate* door de begrafenisfondsen wordt bevorderd (o. a. VAN HENGEL, SNIJDERS e. a.) zochten dan ook den grond van het kwaad niet in de gewone verzekering, zooals bij bovengenoemde maatschappijen, maar in de fondsen of bussen met *vrije uitkeering*. Men verstaat hieronder, zooals bekend is, het betalen der ouders aan het fonds, zonder dat de kinderen, tot zekeren leeftijd, behoeven te worden ingeschreven, terwijl toch bij het sterfen van een kind een zeker bedrag aan de ouders wordt uitgekeerd. Van deze fondsen zegt de Commissie van het Nutsrapport (blz. 124): „Alles ligt daar in het duister. Doordat de kinderen niet ingeschreven worden, is het niet alleen hoogst moeielijk eenige berekening te maken, maar dit heeft tevens ten gevolge, dat niemand zich met die verzekerden bemoeit. De directie van het fonds krijgt het *doktersbriefje*, en de uitkeering volgt. Was het kind gezond bij de geboorte, maakte het deel uit van een talrijk gezin, zijn in dat gezin reeds vele kinderen overleden, vertoont zich onder de verzekerden in een bepaalde plaats of bij die door eenzelfde bode aangeworven, een buitengewone kindersterfte? Ziedaar vragen die wel gesteld, maar niet beantwoord kunnen worden.”

De berekeningen van Dr. SNIJDERS (zie den vroeger aangeh. jaarg. van dit *Tijdschrift*) zijn door de Commissie op enkele fondsen toegepast (bijlage VII). Als grondslag voor een vergelijking had Dr. SNIJDERS gekozen: het aantal kinderen, dat beneden het jaar sterft, in verhouding tot 100 leden, boven den leeftijd van acht jaren, van een fonds met vrije uitkeering. Die verhouding werd dan vergeleken met de overeenkomstige bij de geheele bevolking van het land. Dr. SNIJDERS had gevonden, dat aan elke duizend inwoners boven den leeftijd van acht jaren in Nederland, per jaar gemiddeld beantwoordt een sterfte van 8.91 kinderen beneden het jaar. Op grond van eenigermate samengestelde beschouwingen (waarvoor ik naar het oorspronkelijke moet verwijzen) meent hij, dat die sterfte voor de ongunstigste kans niet boven 11.25 mag gaan. Bij de fondsen met vrije uitkeering nu werd een verhouding van 13.87 per duizend gevonden.

De Commissie van het Nutsrapport vond voor de bedoelde verhouding, bij de geheele bevolking 8.37, en voor de gemeente Amsterdam 9.64. Daarentegen voor:

Het burgerlijk begrafenisfonds te 's-Hage	13.91 p. 1000
Het groot Noord-Hollandsch begrafenisfonds te Rijkp.	9.69 „ „
Hetzelfde (afdeeling Amsterdam).	11.72 „ „
Maatschappij tot uitkeering bij overlijden te Utrecht	13.56 „ „

Opgemerkt wordt, dat de betrouwbaarheid van het maximum, door Dr. SNIJDERS aangenomen, door de wijze waarop het is vastgesteld, uit den aard der zaak niet boven alle bedenking verheven kan genoemd worden. Toch noemt de Commissie het opmerkelijk, dat (met uitzondering van „de Rijkp.”) de sterfteverhouding voor de onderzochte fondsen ongunstiger blijkt dan voor het geheele Rijk, of voor de hoofdstad.

Moet men dus aannemen, dat de bij die fondsen verzekerde leden over het algemeen een groot aantal kinderen bezitten, of dat de sterfte onder de kinderen dier leden grooter is dan de algemeene sterfte?

Sommige directeuren van begrafenisfondsen wezen nog op een invloed, welke de kindersterfte grooter kan doen schijnen dan zij is. Bij den burgerlijken stand namelijk worden veelal als levenloos geboren ook die kinderen beschouwd, welke een of een paar dagen geleefd hebben, zoodat deze niet worden medegeteld bij het bepalen der algemeene sterfte. De fondsen keeren in die gevallen echter wel uit, zoodat daardoor de sterfte van kinderen beneden het jaar in de bussen grooter schijnt, dan zij bij de gewone berekening zijn zou. Hierbij moet in aanmerking genomen worden, dat het aantal kinderen, als levenloos geboren bij den burgerlijken stand ingeschreven, niet onbelangrijk is. Het bedraagt ongeveer een vierde van het aantal dat beneden den leeftijd van één jaar overlijdt.

Op grond van deze hier slechts aangestipte, in het Rapport uitvoerig toegelichte beschouwingen, meenen de schrijvers, dat er voor een „kindermoord op groote schaal”, als gevolg van de werking der begrafenisfondsen, geen overtuigende bewijzen zijn geleverd; ofschoon zij natuurlijk de mogelijkheid, ja waarschijnlijkheid, niet ontkennen, dat, evenals bij de levensverzekering in den gewonen zin des woords, misbruiken en misdadige handelingen zullen voorkomen.

De schaduwzijden der begrafenisfondsen schijnen hun vooral te liggen in de willekeur en zelfzucht van sommige directiën, in de gebrekkige wiskundige grondslagen der fondsen, en de niet zelden buitensporig hooge administratie-kosten. Doch deze punten, hoe belangrijk ook, wil ik hier niet nader toelichten. Welk een groot maatschappelijk belang echter in het rapport wordt toegelicht, moge blijken uit de opgaven, blz. 23 e. v. voorkomende. Voor het jaar

1888 de bevolking van Nederland op 4 478 400 stellende, blijkt het: *dat de helft der geheele bevolking was verzekerd in een of ander fonds, voor een gemiddelde som van zestig gulden per hoofd, hetwelk een totaal verzekerd bedrag van bijna honderd één en dertig millioen guldens uitmaakt.*

Door de leden dier fondsen wordt ieder jaar ruim 4 millioen 1 honderdduizend gulden in de fondsen bijgedragen. Het bedrag der „uitkeering”, bij de door de Commissie onderzochte fondsen, kan op ruim twee millioen per jaar worden gesteld. De (zeer hoge) onkosten zijn, wegens de dikwijls gebrekkige administratieve gegevens, niet nauwkeurig te berekenen; maar zij mogen stellig op meer dan 1 millioen en vierhonderdduizend gulden per jaar worden gesteld.

Hilversum, Aug. 1891.

Dr. W. KOSTER.

PARTICULIERE CORRESPONDENTIE.

VII. CONGRES VOOR HYGIËNE EN DEMOGRAPHIE.

Londen, 17 Augustus 1891.

Mijnheer de Redacteur!

Door uw Correspondent werden op Woensdag den 12den Augustus de verhandelingen bijgewoond, in de 9de Sectie over de arbeiderswoningen gehouden. Zij leverden wel enkele merkwaardige gezichtspunten op, leidden evenwel, zooals trouwens de meeste verhandelingen van het Congres, niet tot het nemen van conclusiën. Dr. ELGIN GOULD van Washington opende de rei der sprekers. Hij toonde aan hoe in Amerika het snelle aangroeien van de bevolking in de steden, een krachtig optreden van de autoriteiten in de wonings-quaestie had noodig gemaakt. Een ongunstige toestand van de woning was toch zeer bepaaldelijk voor de armen van de vermeerdering der bevolking afhankelijk. Het gelukt nu door krachtige maatregelen de sterfte onder die bevolking-klasse van 3 pCt. tot 2.4 pCt. te doen dalen en de kindersterfte van 49 per mille tot 40 per mille. Of deze sterfte-vermindering nu wel geheel aan de verbeterde verhoudingen ten opzichte der woningen waren toe te schrijven werd mij niet volkomen duidelijk. Wel bleek uit de opvolgende discussie, dat men in Amerika ons in Europa vooruit is ten opzichte van het toezicht op bewoonde huizen. In Engeland wordt dit alleen toegepast zoo de een of andere burger zich beklagt over ongunstige toestanden, doch een bepaald, geregeld deskundig toezicht schijnt in de groote Amerikaansche steden, althans voor zoover het de woningen aangaat te bestaan. De Heer EDGIN GOULD maakte dan ook de vergadering opmerkzaam op de bepalingen te New-York van kracht. Ge zult zien, zoo sprak hij, dat veel wat hier verlangd wordt, doch nog niet is verkregen, bij ons reeds is bereikt. Tot mijn schande moet ik bekennen, dat de New-Yorksche verordeningen mij nog niet zoo bekend zijn, om te kunnen oordeelen of dit gezegde waarheid bevat. Een aantal andere leden van de Sectie nam deel aan de discussiën of las zelf opstellen over dit onderwerp voor. Het belangrijkste bestond daarin, dat de afgevaardigde van de Sanitary